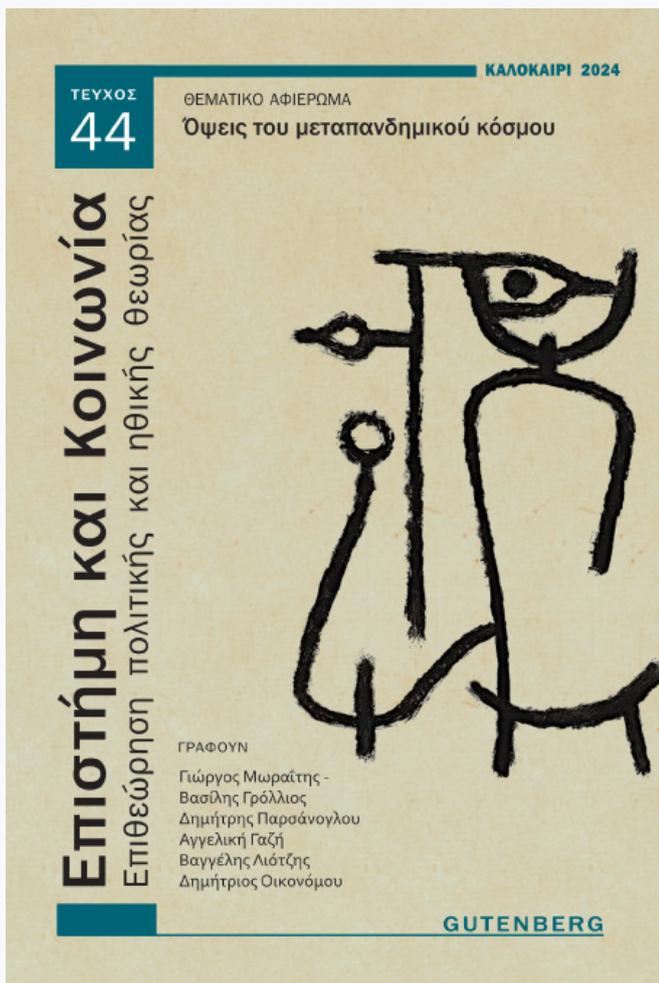

Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας

Τόμ. 44 (2024)

Όψεις του μεταπανδημικού κόσμου

ΤΕΥΧΟΣ 44 - ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

Βαγγέλης Λιότζης

Copyright © 2024, Ευάγγελος Λιότζης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Λιότζης Β. (2024). ΤΕΥΧΟΣ 44 - ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ. *Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας*, 44, 3-7. ανακτήθηκε από <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/sas/article/view/38600>

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

ΣΤΙΣ 5 ΜΑΪΟΥ 2023 ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας κήρυξε, τυπικά, το τέλος της υγειονομικής κρίσης, ανακοινώνοντας πως η πανδημία Covid-19, την οποία είχε επίσημα χαρακτηρίσει έτσι στις 11 Μαρτίου 2020, δεν αποτελεί πια κατάσταση έκτακτης ανάγκης για τη δημόσια υγεία. Από την έναρξή της έως τις συνεχιζόμενες επιπτώσεις της έως σήμερα, η εν λόγω παγκόσμια κρίση έχει επηρεάσει κάθε πτυχή της καθημερινής ζωής, επιφέροντας εκτεταμένες κοινωνικές, πολιτικές, οικονομικές και πολιτισμικές αλλαγές, αναδιαμορφώνοντας κοινωνίες, πολιτικά συστήματα και διαπροσωπικές δυναμικές με τρόπο βαθύ και περίπλοκο. Η διαχείριση της πανδημίας δοκίμασε την ικανότητα και αποτελεσματικότητα των κυβερνήσεων ανά τον κόσμο απέναντι στις πρωτοφανείς προκλήσεις που προέκυψαν, συμπεριλαμβανομένων της ανάγκης εφαρμογής μέτρων δημόσιας υγείας και της διαχείρισης των υπό πίεση δομών και συστημάτων. Τα έκτακτα μέτρα εγκλεισμού, οι περιορισμοί μετακίνησης και η, εκ των πραγμάτων, κοινωνική και φυσική αποστασιοποίηση διατάραξαν τις μέχρι τότε ισχύουσες κοινωνικές νόρμες και ανθρώπινες σχέσεις, οδηγώντας σε περαιτέρω αύξηση της αποξένωσης, της μοναξιάς και του άγχους.

Η πανδημία επιδείνωσε τις υποκείμενες εντάσεις και διαιρέσεις μέσα στις κοινωνίες, φέρνοντας στο προσκήνιο υφιστάμενες κοινωνικές ευπάθειες και ανισότητες, με κυριότερες την πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη, την αναδιανομή των πλουτοπαραγωγικών πόρων και τους τρόπους άσκησης εξουσίας και λήψης αποφάσεων. Ζητήματα που αφορούν όλο το φάσμα των διακρίσεων, όπως οι κοινωνικοοικονομικές ανισότητες, οι ρατσιστικές διακρίσεις, οι έμφυλες ανισότητες, ο ηλικιακός ρατσισμός και οι διακρίσεις υπέρ των

υγιών ατόμων, αναδύθηκαν εκ νέου με ένταση, καθώς οι ευάλωτοι πληθυσμοί επηρεάστηκαν δυσανάλογα από την υγειονομική κρίση και τις χρονίζουσες παθολογίες, επιδεινώνοντας την, έτσι και αλλιώς, δύσκολη κοινωνική τους θέση και κατάσταση. Ως αποτέλεσμα, παρατηρήθηκε μια τάση αύξησης των διαμαρτυριών και εκκλήσεων για κοινωνική δικαιοσύνη, μέσω αποτελεσματικότερων πολιτικών πρακτικών και θεσμικών παρεμβάσεων. Παρατηρήθηκαν, όμως, και πράξεις καλοσύνης, πρωτοβουλίες αλληλοβοήθειας και συλλογικές προσπάθειες βάσης, υπογραμμίζοντας έτσι τη σημασία της αλληλεγγύης ως οχήματος κοινωνικής συνοχής, δράσης και ανθεκτικότητας σε περιόδους εκτάκτων αναγκών.

Τέσσερα χρόνια μετά την έναρξη της πανδημίας συνεχίζουν να αναδεικνύονται στη δημόσια συζήτηση απόπειρες περιγραφής και κατανόησης του μετά-τον-κορωνοϊό κόσμου. Από τις πρώιμες θεωρήσεις για το μεταπανδημικό σκηνικό μέχρι τις πιο πρόσφατες αναλύσεις για τις επιπτώσεις της υγειονομικής κρίσης σε διάφορους τομείς της κοινωνικής ζωής, επιστήμονες, ερευνητές και συγγραφείς προσπάθησαν και συνεχίζουν να προσπαθούν να χαρτογραφήσουν την κοινωνική πραγματικότητα μετά το συμβάν ‘πανδημία Covid-19’. Αυτό επιχειρεί και το αφιέρωμα ‘Όψεις του μεταπανδημικού κόσμου’ του παρόντος τεύχους. Επικεντρώνοντας σε επιμέρους θεσμικούς χώρους και πεδία ανάλυσης —όπως η πολιτική, η οικονομία, η εργασία, η επικοινωνία και το φύλο— επιδιώκει να συμβάλει στον διάλογο για τη μετά-την-πανδημία εποχή. Εξάλλου, πρόκειται για μια συζήτηση που θα εξακολουθεί να απασχολεί τη δημόσια σφαίρα όσο η επιστημονική, κυρίως, έρευνα θα συνεχίζει να εστιάζει το ενδιαφέρον της στη μελέτη των επιπτώσεων της τριετούς υγειονομικής κρίσης.

Σε αυτό το πλαίσιο, για τους Γιώργο Μωραΐτη και Βασίλη Γρόλλιο, η πλειονότητα των μελετών για την πανδημία Covid-19 που εξέτασαν στο άρθρο τους ‘Φετιχισμός και άρνηση: Προς μια εξέταση των θεωριών για τον μεταπανδημικό κόσμο από τον ανοιχτό μαρξισμό’, δίνει έμφαση στον πολιτικό τρόπο αντιμετώπισης των οδυνηρών της συνεπειών. Εναντία στην αστική λογική που εντοπίζουν στις εν λόγω θεωρίες, άποψη των συγγραφέων είναι πως τόσο οι κοινωνικές και οικονομικές παθολογίες όσο και η ανάγκη μιας ορθότερης εφαρμογής ενός έλλογου ή χρηστού σχεδίου

πολιτικής δράσης αποτελούν πλευρές του ίδιου νομίσματος και δεδομένη αυταπάτη. Υποστηρίζουν πως η έξοδος από την κυρίαρχη αλλοτρίωση προϋποθέτει τη σύλληψη και προσπάθεια εφαρμογής ενός διαφορετικού μοντέλου οργάνωσης της καθημερινότητας στη βάση διαφορετικών και ποιοτικά υψηλότερων αξιών σε σχέση με εκείνες που προβάλλει σήμερα ο αστικός πολιτισμός. Επισημαίνουν ότι η όποια λύση στα σημερινά αδιέξοδα δεν διαθέτει σχέδια δράσης και οδηγούς επιβίωσης, αλλά μόνο την ελπίδα που δημιουργεί η συνειδητή μας άρνηση να προσαρμοστούμε στις απαιτήσεις ενός πολιτισμού που, ενώ προβάλλεται ως ο μόνος έγκυρος για έξοδο από τις πάσης φύσεως κρίσεις, αυτό που κάνει είναι απλά να μας καταβυθίζει στη δίνη της καταστροφής και του θανάτου.

Ο Δημήτρης Παρσάνογλου, στο άρθρο του ‘Το μέλλον είναι εδώ, το μέλλον είναι τώρα; Ο χώρος της εργασίας στον μεταπανδημικό κόσμο’, περιγράφει τους βασικούς μετασχηματισμούς που επέφερε η ανάγκη για εξ αποστάσεως εργασία κατά την πρώτη περίοδο της πανδημίας Covid-19 και των εγκλεισμών, δηλαδή την ψηφιοποίηση και τον νομαδισμό, αλλά δεν στέκεται μόνο σε αυτά. Εντοπίζει μια σειρά από κινδύνους που ελλοχεύουν από μια νετερμινιστική αντίληψη των νέων τεχνολογιών και από την προϊούσα απορρύθμιση των ορίων ανάμεσα στον προσωπικό και εργασιακό χρόνο, υπενθυμίζοντας τις αναπόσπαστες κοινωνικές διαστάσεις της εργασίας. Σε αυτήν τη βάση, εξετάζει τις αλλαγές στο πεδίο της εργασίας που συντελέστηκαν κατά τη διάρκεια της υγειονομικής κρίσης με άξονα την αυξημένη κινητικότητα και ευελιξία, που σηματοδοτεί η μετάβαση στο μεταφορντιστικό μοντέλο της οικονομίας, υποστηρίζοντας πως, σε τελική ανάλυση, ‘είναι η επισφάλεια που ψηφιοποιείται’ στην πανδημική και μεταπανδημική πραγματικότητα.

Για την Αγγλική Γαζή, η κατάσταση που διαμορφώνουν οι σύγχρονες ψηφιακές τεχνολογίες επικοινωνίας παραπέμπει σε μια επιστροφή στον αντικειμενιστικό και συμπεριφορικό θετικισμό του πρώτου μισού του 20ού αιώνα, όπως αναδεικνύει στο άρθρο της ‘Μετα-πανδημικός θετικισμός, δεδομένα μεγάλου όγκου και τεχνητή νοημοσύνη: Ο εαυτός δίχως νόημα’. Τούτο διότι τα συστήματα προσομοίωσης και αλγοριθμικής επεξεργασίας δεδομένων διαμορφώνουν ένα συνολικό πλαίσιο ροής πληροφορίας το οποίο ολο-

ένα και περισσότερο αποσυνδέεται από την παραγωγή νοημάτων με άξονα τον ανθρώπινο διανοητισμό. Πρόκειται για εξέλιξη που, σύμφωνα με τη συγγραφέα, διαμορφώνει ένα πρόδηλα ανησυχητικό σκηνικό αναφορικά με τους κινδύνους που υποκρύπτει η συγκέντρωση μεγάλων δεδομένων. Η εξέλιξη δε της τεχνητής νοημοσύνης, εξομοιώνοντας κατά πρωτοφανή τρόπο τις ανθρώπινες γνωστικές λειτουργίες, αναοριοθετεί τη θέαση και κατανόηση του κόσμου. Υπ' αυτήν την έννοια, το αίτημα για επαναπροσέγγιση της συγκρότησης νοημάτων, ταυτοτήτων και, τελικά, εαυτών στην κοινωνία των δεδομένων και των αλγορίθμων έρχεται στο προσκήνιο με τον πιο επιτακτικό τρόπο.

Τέλος, στο άρθρο του 'Επανεγγράφοντας την έμφυλη δυαδικότητα: Οι θεωρίες για τον μεταπανδημικό κόσμο από την οπτική του φύλου', ο Βαγγέλης Λιότζης μελετά, επίσης, ένα δείγμα έργων για το μετά-την-πανδημία σκηνικό από τη σκοπιά του φύλου. Στις εν λόγω μεταπανδημικές θεωρίες παρατηρεί την απροβλημάτιστη αναπαραγωγή της βιολογικά προσανατολισμένης έμφυλης δυαδικότητας, την οποία και επικρίνει ως μια επιλογή που δεν προάγει τη δημόσια συζήτηση για τις ανθρώπινες σχέσεις, εφόσον, εκ των πραγμάτων, αποσιωπά την πολλαπλότητα των έμφυλων ταυτοτήτων και τις διαθεματικές προκείμενες. Σε αυτό το πλαίσιο, προτείνει την περαιτέρω κριτική επεξεργασία των κοινότοπων φυσιοκεντρικών αντιλήψεων και των βιολογικά προσανατολισμένων θεωρήσεων που αφορούν το σύστημα του δυαδικού φύλου, καθώς αυτές αναπαράγονται (και) σε σημαντικά δημόσια κείμενα ως μια 'αυτονόγητη πραγματικότητα', που δεν μπορεί παρά να προκρίνεται και στον μεταπανδημικό κόσμο.

Εκτός θεματικού αφιερώματος, δημοσιεύεται το άρθρο του Δημήτριου Οικονόμου 'Θρησκεία και πολιτική: Η συμβολή των Ευαγγελικών στην εκλογή του Ντόναλντ Τραμπ'. Ο συγγραφέας εξετάζει τη συμβολή των ευαγγελικών ψηφοφόρων, καθώς και των θεσμικών εκπροσώπων τους, στην επικράτηση του Ντόναλντ Τραμπ στις εκλογές του 2016 στις ΗΠΑ, εντός του ευρύτερου πλαισίου της επίδρασης της θρησκείας στην πολιτική ζωή των ΗΠΑ, τον ρόλο της civil religion (της θρησκείας της πολιτείας) ως ιδιαίτερου πολιτισμικού μεγέθους έναντι των μεμονωμένων θρησκευτικών ομολογιών, την πολιτική συμπεριφορά πιστών ψηφοφόρων, αλλά και τη

σημασία των θρησκευτικών συμβόλων ως συστατικών στοιχείων της πολιτικής ρητορικής στις ΗΠΑ.

Η γλωσσική επιμέλεια των άρθρων έγινε από τον Γιώργο Μωραΐτη. Το 44ο τεύχος ολοκληρώνεται με τρεις βιβλιοκριτικές. Η πρώτη είναι του Ιωσήφ Χαλαβαζή για το επιδραστικό βιβλίο της Zeynep Pamuk, *Η πολιτική και οι ειδήμονες: Η επιστήμη στη δημοκρατική κοινωνία*. Η δεύτερη είναι του Βαγγέλη Κούμπουλη για το βιβλίο της Μερόπης Αναστασιάδου, *Οι Ρωμηοί της Πόλης κατά τον 19ο αιώνα: Κοινωνική και πολιτιστική ιστορία της κοινότητας του Πέρα*. Η τρίτη βιβλιοκριτική υπογράφεται από τον Αντιπρόεδρο του Τμήματος Ψυχολογίας του Πανεπιστήμιο Κύπρου Παναγιώτη Σταυρινίδη και αφορά το βιβλίο *Σχολικός εκφοβισμός: Θεωρία, έρευνα και πρακτικές που έχουν συγγράψει οι Βασιλική Αρτινοπούλου, Θωμάς Μπαμπάλης, Κωνσταντίνα Τσώλη και Βασίλης Νικολόπουλος*.

Το θεματικό αφιέρωμα του επόμενου τεύχους θα είναι για την κοινωνική οικονομία.

Βαγγέλης Λιότζης
Επιμελητής θεματικού αφιερώματος